

YERYÜZÜ MİSAFİRİ

ÜNAL ERSÖZLÜ

© KARAKARGA YAYINLARI 265

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

YERYÜZÜ MİSAFİRİ

Ünal Ersözlü

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Editör: Seçil Epik

Kapak İllüstrasyonu: M. K. Perker

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Şubat 2020

ISBN: 978-605-7865-61-8

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumalıoğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com

 info@karakarga.com

 karakargayayinlari

 karakargayayinlari

 karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 4020

YERYÜZÜ MİSAFİRİ

ÜNAL ERSÖZLÜ

“Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen.”

Şeyh Galib

1.

İnsan bir ‘yeryüzü misafiri’.

Bunu mutlaka hatırlamalı; manasızlık kendiciğimizi yitirmek-
tir çünkü. Gezegenimiz ev sahibi, esrarlı bir eşikte okuruz elbette
hep, bize armağan edilen ‘kainat kitabı’nı.

İnsan, bu mavi gökkubbenin altında, kendinden kendine yan-
sıyan bir sırdır.

Ölüm ise aslında aynı aynadaki insana, yüz binlerce yıllık ha-
kikat sırrını anımsatır.

İnsan unutkandır. Pek çabuk unuttur geçmişini, sevgisini, ken-
dini.

Ama aslında aynı insan, yine ne çok çabuk sever, iyi olanı, gü-
zel olanı.

İnsan hırslıdır. Sanır ki götürecektir sonsuzluğa, bütün hırslarını
da.

Büyük yanılsama, yine de insan her şeyi yanında götürecektir gibi yaşar bu dünyada.

Kırmızı bir gülün kokusudur insan, bilmez ki hep dalından koparılan.

Gül çaresiz, dal çaresiz, diken çaresiz. Kokusu sonsuz bahçeye ait olan.

İnsan, kalp izi, gönül dokunuşu, aşk bırakmalı geride. Mana hanesine.

Victor Hugo demişti ki, “Ne yazık! İnsanlar yaşamları boyunca bir gölge bile bırakmadan bu dünyadan göçüp gidiyorlar.”

Ah! Oysa her insan eşsiz, yeni bir dünya, umut; mutlak hakikatin, sezgi ve bilimin parçası. Örneğin Eflatun, bu nedenle “İnsanı süsleyen üç şey vardır: Bilim, sevgi ve özgürlük” dedi.

Eskiden bir inanişaya göre, beden içinde yürek, yüreğin içinde can vardı.

Canın içinde gönlün gizli olduğu düşünülürdü. Gönül içinde ise kara bir nokta.

İşte bu kara noktaya “süveyda” denirdi.

Şiirimizde ilk kez Metin Altıok kullanmıştı süveyda sözcüğünü:

“Yeni bir sözcük öğrendim geçende rastlantı sonucunda;

Eskiden yüreğin ortasında bulunduğu sanılan siyah nokta” diyerek.

Sonra da devam etmişti: “Yoklayın kendinizi şimdi hepiniz sonra söyleyin bana;

Nedir yüreğinizdeki siyah nokta, gizli niyet süveyda?”

Nâîlî, 17. yüzyılda yaşamış bir divan şairi. Onun gazellerini okumuştum.

Evliya Çelebi’nin çağdaşı bu şairi okuyunca, köklerimizden sarımsıcılığını hissettim.

Demişti ki şair: “Padişah-ı mülk-i azadi olan meyharenin.

Tahta-i meyhanede taht-ı Süleymandır yeri.”

(Dünya ilgilerinden soyutlanma ülkesinin sultanlığını yaşayan bir sarhoş için,

meyhanedeki tahta peyke, Süleyman’ın tahtı ile eşdeğerdedir.)

Alın size Einstein’ın izafiyet teorisi derinliğinde bir şiir. Bazen soyutlanma ülkesinde bir sarhoşun peykesi (tahta sedir, kerevet) bir sultanın tahtı ile eşittir.

Sevgi ve mutluluk, huzur insanın kendi içinde. Bunları dışarıda ararsak koca bir hayal.

İnsanı, sevmek mi mutlu kılar sevmek mi? Sevmektir aslolan, koşulsuz insan sevgisi.

Bu yüzden büyük yazar Herman Hesse demiş ki:
“Yaşama anlamını kazandıran tek şey sevgidir.”

Bu dünyadan Ömer Hayyam geçti. Bin yıl önce koca bir Hayyam. Dedi ki:
“Dünya yüzük gibidir, şüphesiz biz de onun nakışınız.”

Bir zamanlar bir de Ferîdüddîn Attâr vardı. Büyük bir Sufi şairi. Bazı kaynaklarda, Mevlânâ'nın bile gençliğine adım atmadan önce ondan feyz aldığı yazılıdır. Attar demiş ki:
“Anlamsız olmadığı halde öyle gözüken şey,
onun anlamsız olduğunu düşünen kişinin cehaletinden daha iyidir.”

Ne güzel bir adammış Simurg'u anlatan o kocaman Attâr. Hâlâ tazeciktir yazdıkları, büyük Nâzım Hikmet'in, günümüz kirlenmişliğine sanki sessiz bir başkaldırı içeren dizeleri gibi:
“Annelerin ninnilerinden, spikerin okuduğu habere kadar
Yürekte kitapta ve sokakta yenebilmek yalanı,
Anlamak sevgilim, bu müthiş bir bahtiarlıktır
Anlamak gideni ve gelmekte olanı.”

Evet insan bir ‘yeryüzü misafiri’.

Bu nedenle değerli, anlamak gideni ve gelmekte olanı. Ah içimi yakan, sanki çöl rüzgarlarının sessiz çığlığını fısıldayan o Arap atasözü; “Bugün ateş, yarın kül.”

Ey insan. Misafirsin. Kıymetini bil zamanının, her şeyin. Bugün ateşsin, yarın kül.

Görünüp, yok olan. Dön, dolaş, hisset derinden.

Çok sev, âşık ol; öğren okumayı kainatın kitabını, çünkü gidişisin sen.

2.

Montaigne'nin *Denemeler*'ini çoğunuz okumuşsunuzdur. Günü-mümüzden 400 küsur yıl önce yaşayan bu büyük insan için, "fi-lozof" tanımını kullansanız, tam olarak uymaz. Çünkü sonuçta Montaigne, bir filozof sayılmıyor. Kendisinden sonraki insanları, yıllarca sadece yazdığı bir kitapla bu kadar çok etkileyebilen, ama tarif edilmesi ve tanımlanması da bir o kadar zor biridir Montaigne.

Montaigne sanki yeryüzüne *Denemeler*'i yazmak üzere gönderilmiş gibi; otuz sekiz yaşında inzivaya çekilir. Yıl 1571'dir. Çiftliğinde kütüphanesine Latince şu kitabeyi yazar:

"1571 yılı: Michel de Montaigne, otuz sekiz yaşında. Doğum yıldönümünden bir gün önce; meclisteki kulluğundan ve memuriyetinden bıkmış; fakat sapasağlam olarak kitapları arasına dönüyor ve geri kalan günlerini orada, sessizlik içinde geçirmeye karar veriyor."

Montaigne'in tam on yılda yazdığı *Denemeler*'i, her okunuşta ayrı bir tat bırakıyor insanda...

Türkçeye Montaigne’ı kazandıran değerli Sabahattin Eyuboğlu ustamız, 1950 yılındaki önsözünde “Montaigne Avrupa’ya serbest düşünmesini öğretmiş bir adamdır, demek fazla büyük söylemek- tir, ama böyle söz olsa olsa Montaigne için söylenebilir” diye yaz- mış.

Gerçekten de böyle biriymiş Montaigne.

Kendisini âdeta serbest düşüncenin deney tahtası haline geti- ren bu yazar, o yıllardan “hür şekilde düşünmenin” ışığını günü- müze kadar taşımıştır. İnsanlık tarihinde “kendini tanı” felsefesini tüm ömrüne uygulayan; Bordeaux Belediye Başkanlığı gibi başa- rıyla yaptığı tüm işlerin yanı sıra, kendini tanımayı temel hede- fi haline getiren Montaigne, bunu denemelerine de yansıtmıştır. Montaigne, sürekli kendini tanımanın, yeniden tanımlamanın pe- şindedir.

Hatta bu nedenle “Her insanda, bütün insan halleri vardır” der. Sabahattin Eyüboğlu 1950’de yazdığı aynı önsöze, Anado- lu’nun unutulmaz mistik şairi Şeyh Galib’in, asırlar önce “Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen” diye insanlığa seslenen dize- leriyle, çok uyuştüğünü söyler Montaigne’nin yaşam anlayışının.

Sonuçta “zübde-i âlem” nasıl tanımlanabilir? Zübde kelimesi çekirdek, öz anlamına geliyor.

Âlem de dünya, kainat, evren anlamlarında kullanılmış. “Züb- de-i âlem” tamlaması ise, kainatın özü anlamında. İnsan kainatın

özü; kainatta ne varsa, aynı oranda insanda da var, demek isteniyor. Yani bir diğer ifadeyle “insan kainatla denk” kabul ediliyor.

Bu kavramla ilgili beyit ise Şeyh Galib’in. Tam olarak şöyle:

“Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen”

(Kendine iyi bak ki âlemin özü sensin.

Sen varlığın gözbebeği olan insansın.)

Montaigne de, hayata Şeyh Galib gibi bakmış galiba. Çünkü inatla, insanın tüm hallerini aramış kendinde. Ve yine kendinden yola çıkıp, kendini anlattığı; kendinin aynasında da insanı anlattığı bir kitap yazmayı, tamamen hayatının manası haline getirmiş.

Bu nedenle her insanın yaşamının bazı dönemlerinde, Montaigne’nin bu güzelim denemeler bahçesinde, sevgiyle, özenle dolaşmasında yarar var.

3.

Usturlab, sevdiğim bir sözcük. Bizde az kullanılıyor. Kökleri belki yabancı, ama yine de dilimize ait bir sözcük, bir astronomi aletinin adı. Astronomide çeşitli problemlerin grafiksel karşılığı-nın belirlenmesi, yıldızların yükseklik açılarının ölçülmesi, enlem dairelerinin belirlenmesi, burçlarla ilgili bilgilerin elde edilmesi gibi alanlarda kullanılmış. Antik Yunan'da keşfedilmiş. Ama usturlabı, 9. yüzyılda Müslümanlar geliştirmeye ve astronomi alanında çok daha yoğun kullanmaya başlamışlar.

Önce Apollinius (M.Ö. 240) keşfetmiş usturlabı.

Sonrasında 9. yüzyılda Harran'daki üniversitede Abbasi halifelerinin ilim ve kültüre verdikleri önem sonucu usturlab hakkında çeşitli eserler yazılmış. Bu konuda yazılan en eski kitabın 829-830 senesinde Bağdat'ta ve 833 senesinde Şam'da çalışan Ali İbn İsa'ya ait olduğunu vurguluyor kaynaklar. Bir başka anlatıma göre ise usturlabı ilk keşfeden ve bu konuda ilk kitap yazan kimsenin Abbasi devri astronomi âlimlerinden Ebu İshak el-Fezari olduğu ve İslam dünyasında usturlabı ilk onun kullandığı öne sürülüyor.

Mevlânâ'nın *Mesnevi*'de geçen çok güzel bir cümlesi vardır: